

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/90339>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Rechtstreeks is een periodiek van de Raad voor de rechtspraak en richt zich op de praktijk en de ontwikkeling van de rechtspraak in Nederland.

Anders dan vaak wordt gedacht, wordt het geven van taakstraffen door veel Nederlanders geenszins volledig afgekeurd. Mits zwaar genoeg, kan de taakstraf bij verschillende delicten een rol spelen.

Voor welke delicten en in welke omstandigheden zijn taakstraffen een geëigende reactie, en wanneer zijn ze dat niet? En hoe verhoudt de punitiviteit van de taakstraffen zich tot gevangenisstraffen en geldboetes?

Recent verschenen

- 2010 - nr 2 Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor een evidence based strafrecht
- 2010 - nr 1 Rechtspraak en digitale rechtsbronnen: nieuwe kansen, nieuwe plichten
- 2009 - nr 4 Kansrekening en strafrechtspraak: fouten bij beslissingen onder onzekerheid

rechtstreeks 2010 - nr 3

rechtstreeks 2010 nr 3

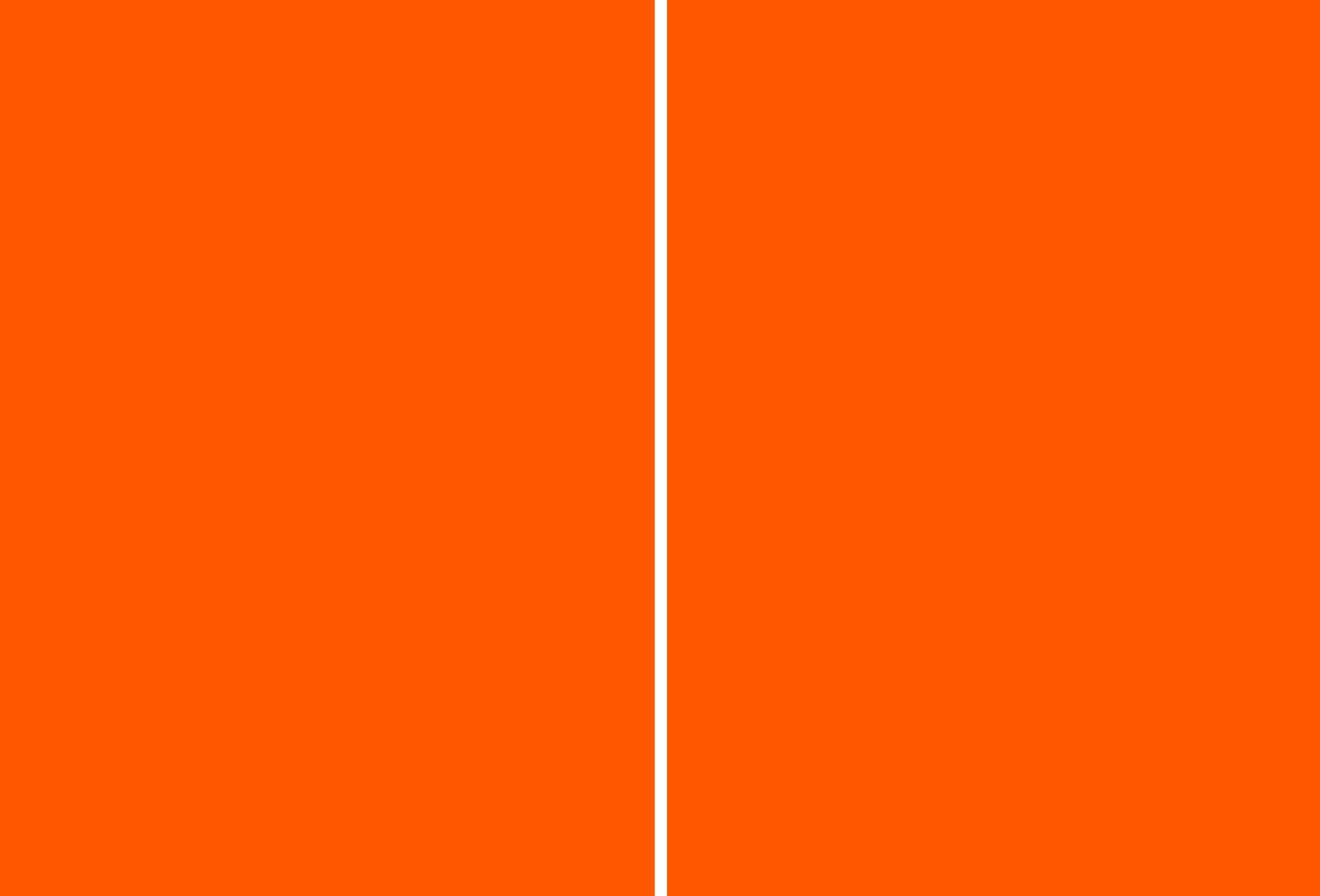

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

Taakstraffen langs de lat:
strafopvattingen van Nederlanders

Taakstraffen langs de lat:
strafopvattingen van Nederlanders

Colofon

Rechtstreeks is een periodiek van de Raad voor de rechtspraak en richt zich op de praktijk en de ontwikkeling van de rechtspraak in Nederland. Het blad stelt zich ten doel wetenschappelijke inzichten en bijdragen aan het publieke debat over de rechtspraak ter kennis te brengen van allen die beroepshalve bij de rechtspraak betrokken zijn. Opname in *Rechtstreeks* betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Raad voor de rechtspraak weergeeft.

Redactieraad

Mr. dr. M.I. Blagrove
Rechter rechtbank Rotterdam

Mr. W. Duitemeijer
Raadsheer gerechtshof Arnhem

Prof. mr. J.L.M. Gribnau
Bijzonder hoogleraar kwaliteit van fiscale regelgeving,
Universiteit Leiden en hoofddocent fiscale metho-
dologie, Universiteit van Tilburg

Mr. R. Hartendorp
Rechter in opleiding rechtbank Utrecht

Dr. C.M. Klein Haarhuis
Senior onderzoeker Wetenschappelijk onderzoek- en
documentatiecentrum (WODC), ministerie van Justitie,
Den Haag

Mr. J.J.M. de Laat
Vicepresident inhoudelijk adviseur, sector kanton
Rechtbank Utrecht

Mr. Th.C.M. Willemse
Raadsheer gerechtshof Arnhem

Redactie

Dr. A. Klijn (hoofdredacteur)
Adviseur wetenschappelijk onderzoek
Raad voor de rechtspraak

Mr. dr. R.P. Mulder (eindredacteur)
Reinjan Mulder research & editing

Mr. drs. E.C.M. Bouman
Beleidsadviseur
Raad voor de rechtspraak

M.I. Scholtz (secretaris)
Programmasecretaris wetenschappelijk onderzoek
Raad voor de rechtspraak

Dr. F.P. van Tulder
Adviseur wetenschappelijk onderzoek
Raad voor de rechtspraak

Redactieadres

Redactie Rechtstreeks
Raad voor de rechtspraak
Afd. Ontwikkeling
Postbus 90613
2509 LP Den Haag
E-mail: rechtstreeks@rechtspraak.nl

Uitgever

Sdu Uitgevers bv, Den Haag

Oplage

5500 exemplaren

ISSN 1573-5322

Abonnementen

Rechtstreeks wordt gratis toegezonden aan hen die tot de doelgroep behoren. Wie meent voor toezending in aanmerking te komen wordt verzocht zijn naam, postadres en functie kenbaar te maken aan het secretariaat van *Rechtstreeks* (rechtstreeks@rechtspraak.nl).

Adresmutaties

Sdu Klantenservice
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
tel. 070-3789880
of via: www.sdu.nl/service

Retouren

Bij onjuiste adressering verzoeken wij u gebruik te maken van de adresdrager en daarop de reden van retournering aan te geven.

© Staat der Nederlanden (Raad voor de rechtspraak)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, in een voor anderen toegankelijk gegevensbestand worden opgeslagen of worden openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Raad voor de rechtspraak. De toestemming wordt hierbij verleend voor het verveelvoudigen, in een gegevensbestand toegankelijk maken of openbaar maken waarvoor geen geldelijke of andere tegenprestatie wordt gevraagd en ontvangen en waarbij deze uitgave als bron wordt vermeld.

Redactioneel

Gun het uzelf eens! Nestel u lekker in de comfortabele stoel waarin u doorgaans zapt, neem de laptop, surf naar ‘Uitzending gemist’ en voer in: ‘*Zembla*, 14 oktober 2007, *Moord, doodslag, taakstraf*’. U hoort de jingle en de al wat angstaanjagende stem: ‘Nederland is wereldkampioen in het uitdelen van taakstraffen. (...) Taakstraf is een sanctie voor kruimeldieven en verkeers-overtreders, maar de werkelijkheid is anders!’ Wacht, stop... misschien is het verstandig om eerst uw geheugen even op te frissen. Hoe zat het ook weer met de taakstraf? Hoe heeft die zich ontwikkeld en hoe werkt die? Ik praat u even bij. De in 1989 als alternatieve sanctie – onder de naam ‘onbetaalde arbeid ten algemene nutte’ – en sinds 2001 als hoofdstraf ingevoerde rechterlijke reactie had tot doel de korte vrijheidsstraf te vervangen. Maar dat gebeurde pas laat: na 2002. De straf was toen al wel populair, maar dan in plaats van een boete of een voorwaardelijke straf. In 1990 werd de straf nog maar in 5% van de schuldigverklaringen in eerste aanleg opgelegd, maar in 1995 was dat al bijna 15% en in 2006 maar liefst 30%. Een indrukwekkende opmars. Maar voor welke misdrijven was de taakstraf nu eigenlijk bedoeld? Wat de politiek daarvan vond, blijkt uit het in 1999 door de minister van Justitie aan het Openbaar

Ministerie gedane verzoek om een requireer-richtlijn te ontwikkelen. In principe zou de taakstraf moeten worden uitgesloten in strafzaken waarin ernstige gewelds- of zedenmisdrijven ten laste waren gelegd, evenals bij verdachten die al vaker een taakstraf opgelegd kregen of deze al eens als transactie hadden ondergaan.¹

Een wettelijke regeling om de taakstraf bij zedendelicten en levensdelicten slechts mogelijk te maken *naast* de oplegging van een vrijheidsstraf achtte de minister niet aangewezen. Het zou – zo was de opvatting – een te grote belemmering voor de rechter betekenen en in voorkomende gevallen ook strafverhogend werken.

De minister erkende daarmee impliciet de variatie die, gegeven de juridische kwalificatie van delicten, in de praktijk kan optreden in de strafwaardigheid van het achterliggende gedrag.

De boodschap die de *Zembla*-uitzending uit 2007 over de taakstraf afgaf, was echter ronduit verpletterend: OM en ZM zouden zich niet aan de regels houden. Uit de cijfers zou blijken dat er in het jaar 2006 2000 keer voor de tweede maal een taakstraf aan dezelfde dader was opgelegd, 250 maal voor de derde, 40 maal voor de vierde en eenmaal zelfs voor de 19de keer. In 2006

1 Kamerstukken II 1999-2000, 26 114, nr. 21; De richtlijn werd de ‘Aanwijzing taakstraffen’ uit 2001.

kregen 883 zedendelinquenten een taakstraf: 54 vanwege een verkrachting, 225 vanwege aanranding en in 590 gevallen wegens andersoortige zedenmisdrijven, zoals kinderporno. Ook de professor die voor de ‘aartsvader’ van de taakstraf door gaat – Anton van Kalmthout – werd in de uitzending opgevoerd. Zelfs hij was uiterst verbaasd over een taakstraf die was gegeven aan een vrouw die haar vriendin bijna gewurgd had.

Leg dat maar eens uit!²

De uitzending sloeg bij de Tweede Kamer in als een bom. Vooral van de zijde van de VVD, de PVV en het CDA werd aan de minister om concrete maatregelen gevraagd, in het bijzonder zou hij snel met een wet moeten komen die de beslissingsruimte van de strafrechter beperkte.

De minister probeerde de boot nog even af te houden, door aan te voeren dat eerst de feiten moesten worden nagegaan. Er was nader onderzoek geboden. Maar zouden de feiten liggen zoals dat nu leek, dan zou hij niet aarzelen de gevraagde stappen te nemen.³

Het door de minister aangekondigde onderzoek werd geïnitieerd door ZM en OM. In juli 2008 verscheen hier de studie *Moord, doodslag, taakstraf? Een Zembla-uitzending nader bekeken*.⁴ Niet uit bescheidenheid maar alleen om ruimte te besparen, beperk ik mij hier tot de conclusie die *NRC Handelsblad* daaruit op 2 juli trok: ‘Taakstraffen voor moord of doodslag worden helemaal niet gegeven. (...) Dat dit valse beeld mede kon ontstaan doordat *Zembla* van onbetrouwbare cijfers gebruik maakte en dat de televisierubriek daar ook voor was gewaarschuwd, maakt de kwestie beschamend.’⁵ In het kort nu nog het vervolg van dit verhaal.

De minister schreef de Tweede Kamer dat hij de conclusies van de Raad voor de rechtspraak en het College van PG’s over het onderzoek deelde: in het algemeen wordt conform de wettelijke bepalingen gehandeld. Maar hij wenste toch tot een aanscherping van de Aanwijzing en een wijziging van de strafwet over te gaan.

Het laat zich raden dat de Raad daarmee niet kon instemmen. Het advies van de Raad

2 Van Kalmthout pleitte in zijn dissertatie *Si non solvit in opere – bijdragen over de geschiedenis en ontwikkeling van onbetaalde arbeid als strafsancie* (Nijmegen, 2001) voor de toepassing van de werkstraf maar waarschuwde tegelijk voor een te geestdriftig gebruik. Bij zijn recente emeritaat moest hij echter erkennen dat de straf meer en meer is opgelegd aan mensen die een zwaar delict hebben begaan, dit contra de oogmerken van de sanctie. Zie: *Intro*, 20 juli 2010.

3 TK Vragenur 16 oktober 2007, p.13-826.

4 Verschenen in de serie *Research Memoranda* van de Raad voor de rechtspraak, nr. 4 (2008). <http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/RvdR/Publicaties/Research+Memoranda.htm>.

5 In zowel het *Nederlands Juristenblad* (Th. de Roos, NJB 83-34 2119-2128) als in *Delict en Delinquent* (M.S. Groenhuijsen, DD 2009, 5/31 p. 419-427) wordt het onderzoek lovend besproken. Slechts één negatieve reactie is mij bekend: op de site van ONJO-onderzoeksjournalistiek op 13 augustus 2008: ‘Met een optimistisch getint persbericht “taakstraf passend en uitlegbaar is aan samenleving” en een lijvig rapport probeerden de onderzoekers vervolgens hun straatje schoon te vegen. Het in een oplage van 2000 (!) stuks verspreide rapport lijkt geen ander doel te dienen dan dat’ (www.onjo.nl, zoeken op taakstraffen). Later, in 2009, wordt de betreffende *Zembla*-uitzending genomineerd voor de jaarlijks uit te reiken prijs voor de beste onderzoeksjournalistiek. Gelukkig valt de uitzending niet deze eer te beurt.

bij het wetsvoorstel was dan ook afwijzend en opmerkelijk hard van toon.⁶

Dat veranderde echter niets aan de ingeslagen koers. Op 13 oktober 2009 werd het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend, en daar wacht het nu op behandeling.

In de discussies na de *Zembla*-uitzending ging het vooral over de vraag in welke gevallen een taakstraf mocht worden opgelegd. Maar zeker zo belangrijk is de vraag hoe de taakstraf nu precies beleefd wordt en welk effect de sanctie heeft. Juist vanuit het oogpunt van de speciale preventie achtte de minister de taakstraf destijds een goede sanctie.⁷

Zembla had op dit gebied geen al te rooskleurig beeld gegeven. Een prominent voorbeeld in de uitzending was dat van een zekere Aad, die drie keer een taakstraf kreeg. Hij keek er met het grootste plezier op terug, maar schatte het verbeterende effect op zijn gedrag op nul komma nul.

Onderzoek dat antwoord geeft op de vraag of de taakstraf beter is dan gevangenisstraf is dun gezaaid, vooral omdat daders die een gevangenisstraf krijgen meestal nogal verschillen van daders die een taakstraf krijgen. Recent is echter een onderzoek gepubliceerd,⁸ waarin de twee groepen gestraften zo goed mogelijk vergelijkbaar zijn gemaakt op een aantal belangrijke kenmerken zoals geslacht, leeftijd en eerdere veroordelingen. Daardoor zijn de auteurs in

staat de verschillen die zij in recidive zien optreden (de maat voor succes) toe te schrijven aan de verschillende sancties die er zijn opgelegd: gevangenis- versus taakstraf.

Wat blijkt nu? De recidive, gemeten na respectievelijk 1, 3, 5 en 8 jaar, is voor de taakgestraften systematisch ongeveer de helft lager dan voor gevangenisgestraften. En dat geldt voor vermogensdelicten, maar ook voor geweldsdelicten en alle overige delicten.

Of zo'n onderzoek indruk zal maken op de Tweede Kamerleden? Dat is onwaarschijnlijk want die hangen hun betoog vaak primair op aan het argument van de te geringe vergeldingswaarde van de taakstraf in de ogen van de bevolking. Dat argument wordt zelden onderbouwd en het onderzoek dat u hier aantreft zet daar in elk geval vraagtekens bij. Dicht de laptop, misschien tijd voor een dorstlesser naast u om snel verder te lezen...

Albert Klijn

6 Advies wetsvoorstel inperking taakstraffen (2009/03 6 februari 2009), te raadplegen via de website van de Raad voor de rechtspraak onder de rubriek wetgevingsadvies.

7 Kamerstukken II 1997-1998, 26 114, nr. 3, p. 1.

8 H. Wermink e.a., 'Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen – een gematchte vergelijking', *Tijdschrift voor Criminologie*, 2009, jrg. 51, nr. 3, p. 211-227.

Stijn Ruiter

Stijn Ruiter is als senior onderzoeker verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Amsterdam. Zijn onderzoeksbelangstelling gaat uit naar ruimtelijk-temporele aspecten van criminaliteit en publieke percepties van criminaliteit en rechtshandhaving. Hij is tevens Associate Member van Nuffield College, Oxford.

Jochem Tolsma

Jochem Tolsma is universitair docent bij de sectie sociologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij publiceert over uiteenlopende terreinen van de sociologie. Hij verzorgt een collegereeks over criminaliteit (slachtofferschap, onveiligheidsgevoelens, aangiftebereidheid en strafopvattingen) en coördineert de dataverzameling voor de Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereid en Strafopvattingen. Voor meer informatie zie: www.jtolsma.nl.

Taakstraffen langs de lat: strafopvattingen van Nederlanders

Stijn Ruiter & Jochem Tolsma

1 Achtergrond: de Zembla-uitzending

Burgers denken niet overal en altijd hetzelfde over het functioneren van het Nederlandse strafrechtstelsel. Toch vindt de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking al lang dat misdaden te licht worden bestraft (Keijser, Koppen & Elffers 2006). Nederland is daarmee in internationaal opzicht geen uitzondering. Ook elders klinkt een roep om zwaardere straffen.

Vaak wordt betoogd dat een belangrijke oorzaak van deze spanning tussen de strafrecht-praktijk en de wensen van het volk is gelegen in een gebrek aan informatie onder de bevolking. Maar ook burgers die met een vrijwel volledige dossierkennis naar zaken kijken, zijn in hun oordeel punitiever dan rechters (Keijser, Koppen & Elffers 2006). Daar komt bij dat een toenemende groep Nederlanders voorstander is van een aanpak van criminelen die meer op vergelding is gericht dan op resocialisatie (Wittebrood & Oppelaar 2005).

Vanwege deze roep om strengere straffen en een afkalvende steun voor resocialisatie is het niet verbazingwekkend dat met enige regelmaat de discussie omtrent de taakstraf opblaast, zeker wanneer deze wordt opgelegd bij ernstige misdrijven of bij daders die al vaker in de fout zijn gegaan. Een taakstraf – ongeacht het aantal uur – zou niet punitief genoeg zijn voor dergelijke gevallen. Dat met een taakstraf wordt ingezet op resocialisatie, en daarmee minder op vergelding, vindt bij de bevolking wellicht nog begrip in lichte gevallen, maar bij ernstige delicten zou een taakstraf niet als een passende sanctie worden gezien.

Een uitzending van het actualiteitenprogramma *Zembla* van 14 oktober 2007, waaruit het Nederlandse strafrecht naar voren kwam als een stelsel waarin ernstige misdrijven frequent met alleen maar taakstraffen worden bestraft, veroorzaakte dan ook behoorlijk wat maatschappelijke beroering. In die uitzending stonden drie beweringen centraal:

- het Openbaar Ministerie eist in weerwil van de regels een taakstraf in situaties waar al eerder een taakstraf is opgelegd;
- de rechter legt de taakstraf ook bij ernstige misdrijven op, hoewel de wetgever die daarvoor niet heeft bedoeld;
- de taakstraf wordt door de Nederlandse bevolking niet als een echte straf beschouwd.

De reacties op de *Zembla*-uitzending, zowel in de media als in de politiek, gaven aanleiding te veronderstellen dat de legitimiteit van het Nederlandse strafrecht in het geding was. Voor de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie was deze veronderstelling aanleiding een onderzoek te laten uitvoeren naar de feitelijke gang van zaken. Het rapport daarvan verscheen in 2008 in de reeks ‘Research Memoranda’ onder de titel: *Moord, doodslag, taakstraf? Een Zembla-uitzending nader bekeken* (Klijn e.a. 2008). In die publicatie werd ingegaan op twee van de drie centrale beweringen uit de uitzending (zie box 1):

Box 1

Het onderzoek van de Raad voor de rechtspraak en het Openbaar Ministerie

In 2008 bundelden medewerkers van OM en ZM hun krachten om het beeld van de strafrechtspleging dat in 2007 door *Zembla* was geschetst, nader te onderzoeken. Het ging daarbij om vier vragen:

- (1) Hoe vaak werd in 2006 in Nederland door de rechter bij een ernstig misdrijf een taakstraf opgelegd?
- (2) Bij welke ‘ernstige misdrijven’ legde de rechter een taakstraf op?
- (3) Is de vorderingspraktijk in overeenstemming met de beleidsregels van het OM en conform de bedoeling van de wetgever?
- (4) Is de beslissing tot oplegging van een taakstraf bij ‘ernstige misdrijven’ in die gevallen, waarbij het OM een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf vorderde, in overeenstemming met de letter en geest van de wet?

In het onderzoek werd de afhandeling van 169 ernstige misdrijven bekeken. In slechts 14% van deze zaken bleek een kale taakstraf te zijn opgelegd. Daarnaast bleek dat er bij bewezen moord of doodslag geen enkele keer een kale taakstraf was opgelegd.

Vervolgens werd aan drie ervaren officieren van justitie gevraagd te oordelen over de strafvorderingspraktijk in de 18 zaken waarin tegen een meerderjarige verdachte een kale taakstraf was gevorderd. In 5 van deze 18 zaken vonden zij deze eis te licht.

Ten slotte werd aan twee strafrechtdeskundigen gevraagd te oordelen over de opgelegde straf in de onderzochte zaken. Daarbij vonden prof. mr. E. Prakken en prof. mr. G.J. Knoops dat in 21 van de 28 zaken waarin het OM een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf had geëist en de rechter slechts een taakstraf oplegde, deze beslissing begrijpelijk was. In slechts één van deze zaken vonden beiden dat de opgelegde straf te licht was.

Bron: Klijn, Tulder, Beaujean, Heijden & Rodenburg 2008

Uit dit onderzoek kwam onder meer naar voren dat *Zembla* er op een aantal punten naast had gezeten. Zo bleken officieren van justitie in het overgrote deel van de strafzaken wel degelijk conform de ‘Aanwijzing Taakstraffen’ van het Openbaar Ministerie te vorderen. Daarnaast bleken rechters bij ernstige misdrijven helemaal niet zo scheutig te zijn met het opleggen van de (kale) taakstraf als door *Zembla* was gesuggereerd. Dat nam niet weg dat de minister van Justitie op 13 oktober 2009 een wetsvoorstel indiende om de mogelijkheid te beperken om taakstraffen op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven.

De derde stelling die uit de *Zembla*-uitzending naar voren kwam, over het geringe draagvlak voor de taakstraf, leek in de uitzending niet te worden onderbouwd. Gezien de termijn waarop het onderzoek van ZM en OM gereed moest zijn en de aard van de benodigde data, kon dat aspect in het onderzoek van Klijn e.a. niet meer worden meegenomen, maar zoals de auteurs al aangaven, ook empirisch onderzoek naar dit aspect zou op korte termijn wenselijk zijn. Wanneer de Nederlandse bevolking de taakstraf niet als ‘echte straf’ zou beschouwen, terwijl deze wel deel uitmaakt van de sancties waaruit rechters kunnen kiezen, zou de legitimiteit van het Nederlandse strafrecht onder druk kunnen komen te staan. Aan deze vraag is het voorliggende onderzoek gewijd.

In het verleden is al eerder onderzoek gedaan naar het draagvlak voor alternatieve sancties. Zo kwam Van der Laan in 1993 met een studie waarin aan respondenten enkele fictieve delictsituaties werden voorgelegd waarover zij mochten vonnissen (zie box 2).

Box 2

Het onderzoek van Van der Laan: het publiek en de taakstraf

Met behulp van een enquête onder een representatief deel van de Nederlandse bevolking onderzocht Van der Laan in 1993 het draagvlak voor de taakstraf.

Hij legde alle ondervraagden zeven beschrijvingen van delicten voor – uitkeringsfraude, inbraak in woningen, tasjesroof, openlijke geweldpleging, inbraak in bedrijven, belastingsfraude en rijden onder invloed – maar gaf de ene helft van de steekproef meer informatie over de dader en diens omstandigheden dan de andere helft. Alle respondenten moesten aangeven welke van de verschillende sancties ze het meest adequaat vonden in dat geval. Het ging om sancties in de vorm van boetes, gevangenisstraffen, dienstverleningen tot conflictbemiddeling, arbeidstrainingsprojecten en trainingen sociale vaardigheden.

Een voorbeeld: *Uitkeringsfraude*

Beperkte versie: Een vrouw van 35 jaar is aangehouden in verband met uitkeringsfraude. Gedurende twee jaar heeft zij parttime (wit) gewerkt, maar daarnaast ook een bijstandsuitkering ontvangen. Het gaat om een bedrag van 35.000 gulden. Zij is niet eerder met justitie in aanraking geweest.

Aanvulling in uitgebreide versie: Het betreft een alleenstaande moeder met drie jonge kinderen. Vier ochtenden per week werkte zij bij een schoonmaakbedrijf. Het daar verdiende loon vormde een welkome aanvulling op haar uitkering.

Respondenten moesten kiezen uit één van de vier volgende afdoeningen:

1. 100 uur *dienstverlening* (schoonmaken in een bejaardentehuis) + terugbetalingsregeling
2. Boete van 750 gulden + terugbetalingsregeling
3. Voorwaardelijke gevangenisstraf van 4 maanden + terugbetalingsregeling
4. 2 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk + terugbetalingsregeling

Een groot gedeelte van de respondenten, en vooral de meer geïnformeerde, bleek bij verschillende van dit soort casus een taakstraf een geschikte straf te vinden. Van der Laan concludeert hieruit dat er onder de Nederlandse bevolking een draagvlak bestaat voor de taakstraf en dat voor het publiek het strafkarakter niet prominent aanwezig hoeft te zijn in een taakstraf.

Van der Laans conclusie was ‘dat er onder de Nederlandse bevolking zonder meer draagvlak [bestond] voor alternatieve afdoeningen als dienstverlening, arbeidstraining, schadevergoeding en conflictbemiddeling’ (Van der Laan 1993, p. 104). Uit zijn onderzoek bleek echter niet of de steun voor bepaalde alternatieve straffen wees op resocialiserende dan wel vergeldende motieven. Bovendien ligt zijn onderzoek al weer vrij lang achter ons. In de stelling zoals die in *Zembla* naar voren werd gebracht, leek de uitdrukking ‘echte straf’ te verwijzen naar een punitieve, vergeldende sanctie.

Daarmee lijkt de discussie over taakstraffen zich vooral te richten op het weinig – dan wel te weinig – punitieve karakter van deze sancties. Voor ons was dat reden om vooral hiernaar nader onderzoek te doen. Hoe ziet de Nederlandse bevolking het strafkarakter van de taakstraf zoals die nu wordt toegepast? En wijst dat op een voldoende of onvoldoende draagvlak voor deze straf?

In de volgende paragrafen doen wij verslag van dat onderzoek. Eerst beschrijven we, in paragraaf 2, de verschillende deelvragen die met onze centrale vraag samenhangen. Daarna schetsen we, in paragraaf 3, onze onderzoeksopzet. We geven een beschrijving van de verschillende, fictieve delictsituaties waarover respondenten in een experiment hun punitiviteitsoordeel mochten vellen. Daarna schetsen we, in paragraaf 4, onze bevindingen en sluiten we, in paragraaf 5, af met enkele discussiepunten.

2 De onderzoeksvragen

2.1 De ene straf is de andere niet

De perceptie van het punitieve karakter van een straf als de taakstraf kan het best in vergelijking met de punitiviteit van andere sancties worden onderzocht. De centrale vraag van ons onderzoek is dan ook:

In welke mate worden taakstraffen, vergeleken met vrijheidsstraffen en geldboetes, door de Nederlandse bevolking als (voldoende) punitief gepercipieerd?

Ter beantwoording van deze vraag hebben wij gebruikgemaakt van gegevens die wij verzamelden in enkele quasi-experimentele studies op basis van telefonische enquêtes in de periode 2008-2010. Daarbij stelden we drie deelvragen.

1. Hoe wordt de punitiviteit van de taakstraf gepercipieerd in vergelijking met vrijheidsstraffen en geldboetes en in welke mate spelen de duur en invulling van de taakstraf een rol bij dit punitiviteitsoordeel?
2. In welke mate beïnvloeden het type delict, kenmerken van de dader en kenmerken van eventuele slachtoffers het punitiviteitsoordeel van de Nederlandse bevolking?
3. In welke mate spelen bij punitiviteitsoordelen in concrete (fictieve) delictsituaties algemene opvattingen over het Nederlandse straffklimaat een rol?

2.2 De vergelijking tussen geldboetes, vrijheidsstraffen en taakstraffen

De zwaarte van een sanctie wordt bepaald door de kwantiteit ervan (de hoogte of de duur), de kwaliteit (de aard van de sanctie) en de omstandigheden waaronder deze wordt ondergaan. Zo wordt de zwaarte van de taakstraf/werkstraf naast de duur tevens bepaald door het type werk dat moet worden verricht en de omringende omgeving.

In het kader van die laatste factor, de omstandigheden die de zwaarte van de taakstraf kunnen beïnvloeden, lichten wij in deze verkennende studie er één omstandigheid uit: de mate waarin ‘shaming’ (vernedering) tijdens een taakstraf een rol speelt.

De drie strafmodaliteiten die Nederland kent, de geldboete, de vrijheidsstraf en de taakstraf, zouden in principe alle drie even zwaar gemaakt kunnen worden door ze in hoogte, duur en inhoud te variëren. Het Nederlandse strafrecht kent ook verschillende bepalingen die betrekking hebben op de onderlinge verhouding tussen de drie strafmodaliteiten. Zo lezen we in art. 24c3 van het Wetboek van Strafrecht over de verhouding tussen een geldboete en de vervangende hechtenis: ‘Voor elke volle € 25 van de geldboete wordt niet meer dan één dag opgelegd.’

Een soortgelijke vergelijking is gemaakt in het Landelijk Overleg van Voorzitters van Strafssectoren bij de gerechten. Daar is afgesproken om een maatstaf te hanteren van 50 euro per dag (Cleiren & Nijboer 2008, p. 134).

Hoewel er bij de invoering van de taakstraf als hoofdstraf voor gekozen is om deze verhouding tussen taakstraf en vervangende hechtenis niet wettelijk vast te leggen, werd toen al wel met een vaste omrekenfactor rekening gehouden. Zo schreef minister van Justitie Korthals in de Memorie van Antwoord: 'Voor taakstraffen ligt de "vervangingswaarde" op 2 uur voor één dag.' (Eerste Kamer, 26114, nr. 163b). De achterliggende gedachte was dat de gevangenisstraf zo een flinke stok achter de deur was om te voorkomen dat de taakstraf niet volledig zou worden afgemaakt.

De verschillende strafmodaliteiten zijn echter niet vrij inwisselbaar: 1 dag hechtenis kan niet vervangen worden door 2 uur taakstraf. Mogelijk zijn ook de in het Beslissingsondersteuningssysteem BOS-Polaris geïmplementeerde strafvorderingsrichtlijnen op dit punt ambigu, aangezien bij de omrekening van de in het systeem gehanteerde sanctiepunten naar straf wel tot op zekere hoogte (in ieder geval tot 180 sanctiepunten) van inwisselbaarheid van de verschillende hoofdstraffen wordt uitgegaan. In BOS-Polaris blijkt één dag hechtenis/gevangenisstraf equivalent aan een transactie/geldboete van 50 euro en een taakstraf van 2 uur.

Hoewel BOS-Polaris wel lijkt uit te gaan van een zekere mate van equivalentie, zijn de verschillende strafmodaliteiten volgens het strafrecht niet volledig vrij inwisselbaar. Er bestaat immers niet zoiets als de 'vervangende taakstraf'. Desalniettemin kunnen we ons de vraag stellen hoeveel uur taakstraf *in de ogen van de Nederlandse bevolking*, wat betreft het strafkarakter, gelijk zou staan aan één dag gevangenisstraf. Daarover was tot nu toe weinig bekend. In dit onderzoek willen we in deze leemte voorzien.

Shaming

De vergelijking tussen taakstraffen en vrijheidsstraffen in de ogen van de bevolking stuit echter op een lastige complicatie. In tegenstelling tot gevangenisstraffen en geldboetes, zijn er veel verschillende invullingen mogelijk van de taakstraf. In sommige gevallen kunnen taakgestraften in redelijke anonimiteit hun straf uitdienen. In de *Zembla*-uitzending werd het voorbeeld gegeven van een taakstraf in de keuken van een verzorgingshuis. In andere gevallen moeten taakgestraften open en bloot hun straf voldoen, denk aan het verrichten van werk voor de gemeentelijke groenvoorziening. In dat laatste geval zal er veel meer sprake zijn van 'shaming' dan in het eerste.

Het komt ook voor dat taakgestraften tijdens hun werkzaamheden in het openbaar opvallende kleding moeten dragen. In welke mate beïnvloeden dit soort omstandigheden waaronder de taakstraf moet worden gedaan, hoe de Nederlandse bevolking de taakstraf ziet?

2.3 De ene casus is de andere niet

Vervolgens is er nog het punt van het soort delict waarvoor wordt gestraft alsmede het strafverleden van de dader. De huidige discussie over de taakstraf richt zich vooral op de toepasbaarheid van de taakstraf bij ernstige misdrijven en wanneer er sprake is van recidive. Daarnaast wordt de laatste jaren de vraag gesteld of, in algemene zin, een straf(eis) moet worden aangepast wanneer het slachtoffer een persoon is die zijn of haar beroep uitoefent, deels ingegeven door het toegenomen geweld gepleegd tegen – onder meer – ambulancepersoneel (Vorm e.a. 2010). Dit heeft het College van Procureurs-Generaal al aangezet om het kader voor de strafvordering zodanig aan te passen dat de officier van justitie in beginsel een dubbele straf eist bij geweldsdelicten tegen dergelijke, kwalificerende slachtoffers. Van der Vorm en collega's hebben er echter al op gewezen dat daarmee nog niet duidelijk is hoe deze strafvorderingsrichtlijnen bij kwalificerende slachtoffers verder ontwikkeld kunnen worden. Waar zij zijn ingegaan op het juridische kader van kwalificerende slachtoffers, willen wij daarom nagaan in welke mate de Nederlandse bevolking haar punitiviteitsoordeel laat afhangen van de aanwezigheid van kwalificerende slachtoffers.

Die kwalificerende slachtoffers zijn niet de enige factor die bepaalt hoe burgers over de straf in een bepaald geval denken. Delicten kunnen op meer punten van elkaar verschillen. Wij willen daarom ook meer in het algemeen kijken naar de invloed van dader-, slachtoffer- en delictkenmerken op de punitiviteitsoordelen van de Nederlandse bevolking. Hiermee sluiten we aan bij recent onderzoek van Van Wingerden en Nieuwbeerta (2010). Zo zullen wij aandacht besteden aan:

- het soort delict (vermogens- versus geweldsdelicten);
- de objectieve schade die is aangericht;
- de persoon van de dader (geslacht, recidivist);
- de persoon van het slachtoffer (al of niet in functie, geslacht).

2.4 Nederlandse taakstraffen te licht?

In welke mate spelen bij het beoordelen van het strafkarakter van sancties in concrete (fictieve) delictsituaties de algemene opvattingen van de burger over het Nederlandse strafklimaat een rol? In eerder punitiviteitsonderzoek werd aan respondenten ofwel gevraagd wat hun algemene mening was over het Nederlandse strafrecht-klimaat, ofwel hoe ze oordeelden over concrete (al dan niet fictieve) delictsituaties. In dit onderzoek worden deze beide vraagstellingen gecombineerd. Indien de algemene mening over het strafrecht-klimaat geen – of slechts een kleine – rol speelt bij oordelen over concrete (fictieve) delictsituaties, wordt de algemene roep om strengere straffen in een ander licht geplaatst. Immers, wanneer die algemene opvatting van geringe betekenis blijkt, dan valt uit de eerder geconstateerde roep om zwaardere sancties niet zonder meer af te leiden dat er bijvoorbeeld geen draagvlak zou bestaan voor de taakstraf.

Ook zullen we bekijken of mensen die in algemene zin vinden dat het Nederlandse straffklimaat te mild is, vooral de taakstraf in vergelijking met geldboetes en vrijheidsstraffen als te weinig punitief beoordelen.

3 Opzet van het onderzoek

3.1 Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereidheid en Strafopvattingen

Voor de beantwoording van de in de vorige paragraaf geschetste drie deelvragen hebben we gebruik gemaakt van de *Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereidheid en Strafopvattingen* (NOAS), wave 2008 en 2010 (Tolsma & Ruiter 2008; Tolsma 2010, zie box 3).

Box 3

De Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereidheid en Strafopvattingen (NOAS)

Het NOAS is een op basis van Computer-Assisted Telephone Interviews (CATI) afgenomen survey die plaatsvindt in de eerste maand van het jaar. De gebruikte interviews duren gemiddeld ongeveer 20 minuten en de doelpopulatie bestaat uit de niet-geïstitutionaliseerde Nederlands sprekende bevolking ouder dan 16 jaar. Voor de steekproef wordt gebruik gemaakt van het telefoonregister van de TPG-dochter Cendris dat namen, adressen en telefoonnummers bevat van Nederlandse particuliere huishoudens met een vaste telefoonaansluiting.

De respons in 2008 betrof 35% (780 respondenten uit een steekproef van 2273). In tegenstelling tot veel surveyonderzoek in Nederland waren mannen daarbij niet ondervertegenwoordigd. Met betrekking tot leeftijd waren de 50-69-jarigen oververtegenwoordigd en de 16-29-jarigen ondervertegenwoordigd. Wanneer zij daarvoor toestemming gaven, werden deze 780 ondervraagden uit 2008 in (2009 en) 2010 nogmaals benaderd (respons 65%). Ter compensatie van de uitval die daarbij optrad werd het panel weer aangevuld om toch voldoende respondenten per jaar over te houden voor de statistische analyse. Zo bevatte NOAS 2010 informatie over 712 individuen, waarvan dus een deel ook al in 2008 ondervraagd was. In 2010 werden andere delictsituaties voorgelegd dan in 2008.

Meer informatie betreffende het NOAS is te vinden op: www.jtolsma.nl.

In dit kader zijn gegevens verzameld door de sectie sociologie van de Radboud Universiteit Nijmegen. In 2008 werden aan 780 en in 2010 aan 712 respondenten verschillende korte, fictieve delictsituaties voorgelegd op basis van een zogeheten *factorial survey design* (Rossi & Anderson 1982; Rossi e.a. 1985). In een dergelijke opzet wordt in vragenlijsten systematisch gevarieerd in de kenmerken van een (fictieve) delictsituatie.¹ Daardoor wordt aan mensen niet rechtstreeks maar op indirecte wijze naar de oorzaak van hun oordeel over een casus gevraagd. Het voordeel van deze methode is dat de respondenten ook hun oordeel uit kunnen spreken over zaken waarover ze wellicht nog nooit hebben nagedacht.

1 Het onderzoek verschilt daarmee van dat van Van der Laan (1993), waarin slechts een beperkt aantal situaties aan respondenten werd voorgelegd die bovendien niet op systematische manier van elkaar verschilden.

Punitiviteitsoordeel

In de gebruikte enquêtes is aan de respondenten gevraagd om een oordeel te vellen over het strafkarakter van een opgelegde straf die in een specifieke casus werd opgelegd. Dat oordeel noemen we het *punitiviteitsoordeel*. De respondenten hadden daarbij de keuze uit:

- (1) veel te laag;
- (2) te laag;
- (3) precies goed;
- (4) te hoog;
- (5) veel te hoog.

Een score lager dan 3 kwam er grofweg op neer dat een respondent de desbetreffende straf te licht vond. De respondent zou in dat geval zelf een zwaardere straf hebben voorgestaan. Bij een score van 4 en 5 vond men de straf te zwaar.

Delictsituaties

De delictsituaties die in de beide gebruikte enquêtes werden voorgelegd, verschilden in 2008 en 2010 licht. Zo varieerden we in 2008 op de volgende kenmerken:

- type delict;
- wel/niet kwalificerend slachtoffer;
- dader wel/niet recidivist;
- opgelegde straf.

Deze kenmerken noemen we de ‘facetten’ van het delict.

Hoewel de geschetste delictsituaties geenszins een gedetailleerd beeld geven van een strafzaak, bevatten ze wel een aantal kenmerken die voor ons onderzoek relevant zijn. Bovendien, ook in de media worden strafzaken vaak op beknopte wijze beschreven. In werkelijke strafzaken oordelen rechters uiteraard over veel uitgebreidere strafdossiers, die dan nog worden aangevuld met ter terechtzitting verkregen informatie, maar juist vanwege onze vraagstelling hadden wij die informatie niet nodig.² Hadden we immers meer detailinformatie gegeven, dan zou het vrijwel onmogelijk zijn geweest om daarin systematisch te variëren en zouden we meteen niet meer weten waardoor het punitiviteitsoordeel beïnvloed wordt. Uit de resultaten zal blijken dat leken op basis van de door ons gegeven beperkte informatie heel goed een consistent punitiviteitsoordeel kunnen vormen.

3.2 NOAS wave 2008

De vaste formulering van de delictsituaties (inclusief de inleiding door de enquêteur) luidde in 2008 als volgt:

2 Dit werd wel gedaan in: Keijser, Koppen & Elffers 2006, en in: Wagenaar 2008, maar op veel kleinere schaal.

‘Ik noem u nu 7 verschillende situaties waarin een dader een bepaalde straf krijgt opgelegd. In sommige gevallen zult u de straf wellicht te licht vinden, in andere misschien te zwaar. In weer andere gevallen bent u het misschien met de rechter eens. Kunt u steeds aangeven of u die straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog, of veel te hoog vindt?

Een dader heeft... [*Facet: type delict*].

De dader is... [*Facet: dader wel/niet recidivist*].

Hij krijgt een... [*Facet: opgelegde straf*] opgelegd.

Vindt u deze straf (1) veel te laag, (2) te laag, (3) precies goed, (4) te hoog of (5) veel te hoog?’

De gebruikte facetten treft u aan in tabel 1.

Tabel 1 Facetten in NOAS 2008

<i>Facet: type delict</i>	<i>Facet: dader wel/niet recidivist</i>	<i>Facet: opgelegde straf</i>
1 geprobeerd in te breken in een woning	1 heeft voor het eerst een misdrijf gepleegd	1 geldboete €500
2 in een woning ingebroken en voor 1.000 euro aan spullen gestolen	2 is al eerder voor een misdrijf veroordeeld	2 geldboete €1.000
3 in een woning ingebroken en voor 10.000 euro aan spullen gestolen		3 geldboete €15.000
4 iemand een bloedneus geslagen		4 gevangenisstraf 10 dagen
5 iemand een bloedneus geslagen. Het slachtoffer was een ambtenaar in functie		5 gevangenisstraf 20 dagen
6 iemand een bloedneus geslagen. Het slachtoffer was een persoon die probeerde zinloos geweld te voorkomen		6 gevangenisstraf halfjaar
7 iemand ernstig mishandeld		7 gevangenisstraf 1 jaar
8 iemand ernstig mishandeld. Het slachtoffer was een ambtenaar in functie		8 gevangenisstraf 2 jaar
9 iemand ernstig mishandeld. Het slachtoffer was een persoon die probeerde zinloos geweld te voorkomen		9 gevangenisstraf 4 jaar
		10 taakstraf 20 uur
		11 taakstraf 40 uur
		12 taakstraf 160 uur

Aan elke respondent werden zo 7 willekeurig gekozen delictsituaties voorgelegd, waardoor we van elke respondent even zoveel punitiviteitsoordelen verkregen.

Twee voorbeelden van de in totaal 216 mogelijke delictsituaties (12 delicten x 2 daders x 9 vonnissen):

Een dader heeft iemand ernstig mishandeld. De dader is al eerder voor een misdrijf veroordeeld. Hij krijgt een taakstraf van 40 uur opgelegd. Vindt u deze straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog of veel te hoog?

Een dader heeft geprobeerd in te breken in een woning. De dader heeft voor het eerst een misdrijf gepleegd. Hij krijgt een geldboete van 1000 euro opgelegd. Vindt u deze straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog of veel te hoog?

3.3 NOAS wave 2010

In 2010 werd de enquête uit 2008 herhaald, maar nu met een aangepaste standaardformulering, met andere facetten en deels ook met andere facetelementen.

De formulering van de casussen in 2010 luidde:

Een [Facet: dader] heeft [Facet: type delict] [Facet: slachtoffer]. Straf: [Facet: opgelegde straf].

*Vindt u deze straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog of veel te hoog?*³

De facetten waaruit de casussen in 2010 bestonden, zijn weergegeven in tabel 2.

3 De precieze formulering van de casus is in concrete gevallen zo aangepast dat er correcte Nederlandse zinnen ontstaan (zie: Tolsma 2010).

Tabel 2 Facetten in NOAS 2010

Facet: dader	Facet: type delict	Facet: slachtoffer	Facet: opgelegde straf
1 dader	1 in een woning ingebroken en voor 10.000 euro aan spullen gestolen	1 [leeg]	1 onvoorwaardelijke gevangenisstraf 10 dagen
2 dader heeft voor het eerst een misdrijf gepleegd	2 een onverzekerde fiets gestolen	2 man	2 onvoorwaardelijke gevangenisstraf halfjaar
3 dader is eerder voor een misdrijf veroordeeld	3 iemand een bloedneus geslagen	3 vrouw	3 voorwaardelijke gevangenisstraf halfjaar
4 man	4 iemand ernstig mishandeld		4 taakstraf 40 uur
5 vrouw			5 taakstraf 40 uur papierprikken in het park
			6 taakstraf van 40 uur papierprikken in het park met een fel oranje hesje aan waarop in grote letters TAAKSTRAF staat
			7 taakstraf van 160 uur
			8 taakstraf van 160 uur papierprikken in het park
			9 taakstraf van 160 uur papierprikken in het park met een fel oranje hesje aan waarop in grote letters TAAKSTRAF staat

Dit leverde veel meer mogelijke combinaties op ($5 \times 4 \times 3 \times 9 = 540$). Om dit grotere aantal enigszins te beperken, is het geslacht van zowel de dader als het slachtoffer niet meer gevarieerd bij de twee vermogensdelicten en is bovendien het geslacht van het slachtoffer niet meer gevarieerd indien het geslacht van de dader ongespecificeerd bleef. Daardoor bleven er in totaal wederom 216 verschillende delictsituaties over, evenveel als in 2008. Uit deze 216 situaties zijn er per respondent 8 voorgelegd, wederom willekeurig getrokken. Ook hier weer twee voorbeelden.

Een man slaat een vrouw een bloedneus. Straf: onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 10 dagen.

Vindt u deze straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog of veel te hoog?

Een dader mishandelt iemand ernstig. De dader heeft voor het eerst een misdrijf gepleegd. Straf: voorwaardelijke gevangenisstraf van een halfjaar.

Vindt u deze straf veel te laag, te laag, precies goed, te hoog of veel te hoog?

3.4 De rol van punitiviteitsopvattingen

Om onze laatste onderzoeksvraag – de vraag naar de rol van algemene punitiviteitsopvattingen – te beantwoorden, hebben we alleen de meest recente data, die uit 2010, gebruikt. Daar werd de algemene *mening over het strafklimaat* gemeten door aan de respondenten de volgende stelling voor te leggen:

‘Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft.’

De respondenten konden bij deze vraag kiezen uit vijf antwoorden:

- (1) helemaal mee oneens;
- (2) mee oneens;
- (3) niet eens/niet oneens;
- (4) mee eens;
- (5) helemaal mee eens.

3.5 De analyses

Centraal in de analyses die in de volgende paragrafen worden weergegeven, staan de punitiviteitsoordelen bij specifieke delictsituaties. Elke respondent heeft een oordeel moeten geven over 7 (in 2008) of 8 (in 2010) specifieke delictsituaties. Hierdoor kunnen de punitiviteitsoordelen zowel worden verbonden met de specifieke situaties als met de personen die hebben geoordeeld. Een dergelijke datastructuur wordt in technisch jargon ook wel aangeduid als *genest*.⁴ In onze statistische analyses houden we rekening met verschillen tussen respondenten voor zover deze gerelateerd zijn aan geslacht, leeftijd en opleiding (in jaren). In de volgende paragraaf zullen wij ons bij het bespreken van de resultaten beperken tot een grafische weergave.⁵

4 Om tot een juiste schatting te komen van de invloed van casuskenmerken en respondentkenmerken op het punitiviteitsoordeel moeten we rekening houden met deze geneste structuur. Daarom is bij de statistische analyse gebruik gemaakt van zogenaamde cross-classified multilevel modellen (Doran e.a. 2007).

5 Beschrijvende gegevens van de onafhankelijke variabelen op het respondentniveau, de frequentieverdeling van de punitiviteitsoordelen (op observatieniveau) en de parameterschattingen van de cross-classified multilevel modellen staan vermeld in een appendix die te raadplegen is via de site: www.jtolsma.nl.

4 De resultaten

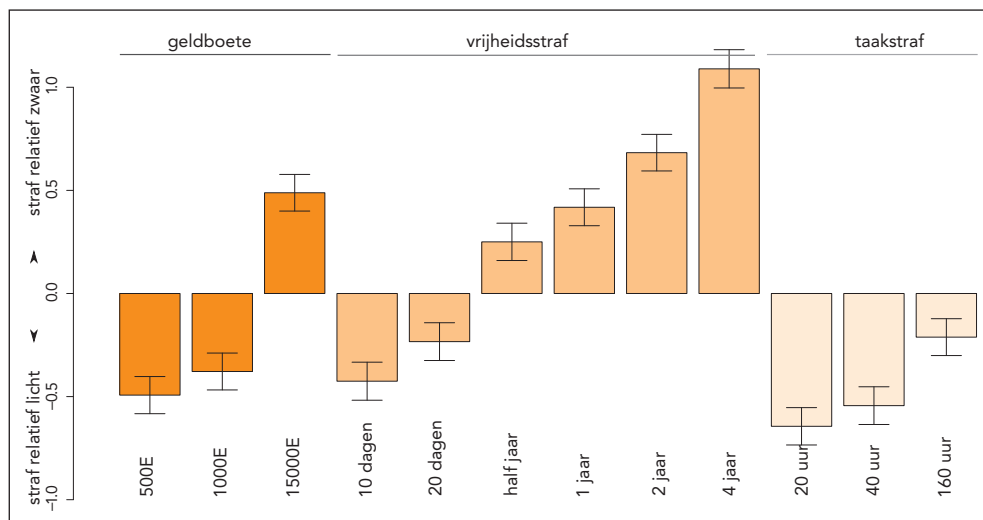
4.1 Oordeel over strafzwaarte

Onze eerste vraag was: hoe wordt de punitiviteit van de taakstraf gepercipieerd in vergelijking met vrijheidsstraffen en geldboetes? Gegeven de kenmerken van de voorgelegde delict-situaties, kunnen straffen als goed, te licht of te zwaar worden ervaren.

Om deze ervaren zwaarte van de verschillende strafsoorten te kunnen vergelijken, zijn we begonnen het gemiddelde punitiviteitsoordeel over alle elementen van de straffacetten op nul te stellen. De figuren 1 en 2 geven deze bewerkingen grafisch weer, respectievelijk voor de jaren 2008 en 2010. Deze figuren moeten als volgt worden gelezen: indien de Nederlandse bevolking bij dezelfde casus een concrete sanctie in vergelijking met de andere sancties als relatief licht beoordeelt, dan bevindt het staafdiagram zich onder de nullijn, in het negatieve gedeelte. Vindt men een straf relatief zwaar, dan bevindt het staafdiagram zich in het positieve gedeelte, boven de nullijn.

De figuren 1 en 2 laten echter niet alleen de onderlinge verschillen zien ten opzichte van het gemiddelde oordeel, ze laten ook zien hoever ze van dit gemiddelde afwijken. Eén eenheid op de verticale as komt overeen met het verschil tussen twee opeenvolgende categorieën in de oorspronkelijke schaal (veel te licht, te licht, precies goed, te zwaar, en veel te zwaar).

Figuur 1 Oordelen over zwaarte van straffen in 2008

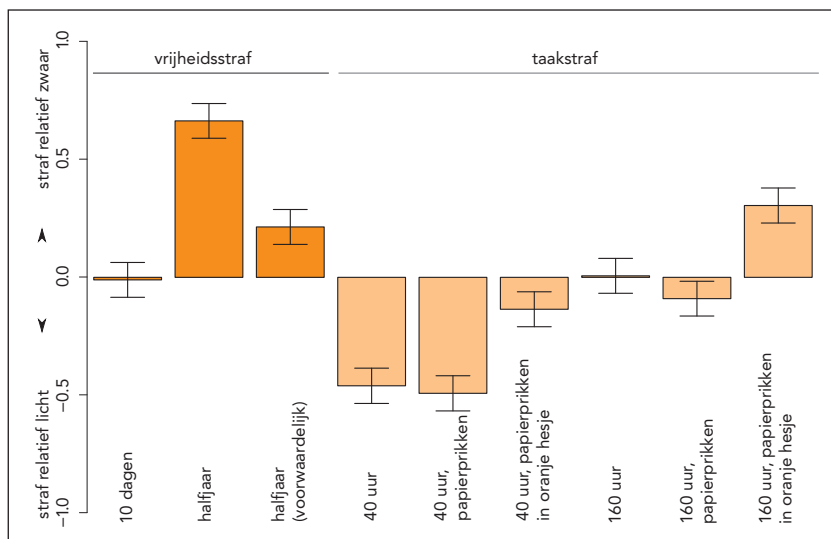

Bron: NOAS, wave 2008.

In de beide figuren zijn per straffacet verder ook de bijbehorende statistische 95-procents onzekerheidsmarges weergegeven. Dat wil zeggen dat we met 95 procent zekerheid kunnen stellen dat het oordeel van de Nederlandse bevolking zich binnen deze marge bevindt.⁶

Figuur 2 Oordelen over zwaarte van straffen in 2010

Bron: NOAS, wave 2010.

Zowel figuur 1 als figuur 2 laat, niet verwonderlijk, zien dat wanneer de strafzwaarte toeneemt, de straf ook als zwaarder gepercipieerd wordt. Dat geldt ongeacht de strafmodaliteit. Maar wat we ook zien, is dat in 2008 een taakstraf van 160 uur voor de Nederlandse bevolking (ongeveer) even zwaar is als een gevangenisstraf van 20 dagen: de gevangenisstraf van 20 dagen en de taakstraf van 160 uur in figuur 1 wijken ongeveer evenveel af van de horizontale as. In dit geval wordt 1 dag gevangenisstraf door de bevolking dus als ongeveer equivalent beschouwd aan 8 uur taakstraf, oftewel een volledige werkdag. De in het strafrecht vastgelegde dag vervangende hechtenis voor 2 uur taakstraf is dus voor een taakgestrafte een goede prikkel om zijn taakstraf naar behoren te vervullen. Echter, wanneer de

⁶ Doordat in 2008 en 2010 verschillende delictsituaties zijn voorgelegd, zijn de resultaten uit de beide figuren niet zonder meer vergelijkbaar. Voor alle figuren geldt dat bij de weergave is gecontroleerd voor de overige kenmerken van de delictsituaties en indien van toepassing voor kenmerken van de respondenten (leeftijd, geslacht, opleiding en algemene mening over het straffklimaat).

Nederlandse bevolking of het OM de taakstraf als een mogelijke vervanging voor gevangenisstraf ziet, zou een heel andere omrekenfactor nodig zijn.

Op grond van deze resultaten is het nog niet mogelijk om een eenduidige vervangingswaarde, of equivalentie, tussen de drie strafmodaliteiten te bepalen. Ten eerste laten de sprongen in punitiviteitsoordelen voor de drie strafmodaliteiten niet dezelfde lineaire relatie met de gevarieerde strafzwaarte zien. Anders gezegd: wanneer 1 dag hechtenis ongeveer als even zwaar wordt ervaren als 8 uur taakstraf, betekent dit nog niet dat 10 dagen hechtenis even zwaar worden ervaren als 80 uur taakstraf. Uit de resultaten blijkt dat in het laatste geval meer dan 80 uur nodig zou zijn als vervangingswaarde.

Ten tweede wordt 160 uur taakstraf in 2010 niet, zoals in 2008, als ongeveer even punitief gezien als 20 dagen hechtenis, maar eerder als 10 dagen hechtenis. Dit komt deels doordat de algemene mening tussen 2008 en 2010 veranderd is en men blijkbaar de taakstraf als minder punitief is gaan beschouwen in vergelijking met de gevangenisstraf.

Op basis van de gepresenteerde resultaten valt echter niet uit te sluiten dat de verschillen tussen 2008 en 2010 mede worden veroorzaakt doordat er in 2010 andere delictsituaties zijn aangeboden dan in 2008.⁷

In toekomstig onderzoek zal verder uitgezocht moeten worden hoe de Nederlandse bevolking denkt dat de drie hoofdstraffen zich tot elkaar dienen te verhouden. Vooral nog beperken we ons tot de conclusie dat volgens de Nederlandse bevolking de omrekenfactor kennelijk afhangt van waar we ons op het strafzwaartespectrum bevinden. De omrekening zou daarmee niet met een bepaalde, vaste factor (bijvoorbeeld: 2 uur taakstraf voor 1 dag hechtenis) moeten geschieden. Wel moge duidelijk zijn dat de Nederlandse bevolking 2 uur taakstraf als veel lichter percipieert dan 1 dag hechtenis.

Om na te gaan in hoeverre de invulling van de taakstraf een rol speelt bij de ervaren punitiviteit van deze straf, hebben we in 2010 het straffacet zodanig aangepast dat er een grotere variëteit aan sancties beoordeeld kon worden. Uit figuur 2 blijkt dat het punitiviteitsoordeel van de Nederlandse bevolking inderdaad afhangt van de concrete invulling van de taakstraf. Het lijkt erop dat de Nederlandse bevolking onder een taakstraf een werkstraf verstaat. De niet nader toegelichte modaliteit ‘taakstraf’ (zowel van 40 uur als 160 uur) en de taakstraf waarbij gespecificeerd wordt dat het om papierprikken gaat, worden namelijk niet significant anders beoordeeld. Daarentegen wordt een taakstraf van 160 uur die bestaat uit papierprikken zonder specificatie van een shaming-component als lichter ervaren dan een voorwaardelijke gevangenisstraf van een halfjaar. Dezelfde taakstraf, maar nu in een oranje

7 Binnen NOAS 2008 en 2009 zijn dezelfde delictscenario's aan respondenten voorgelegd. Uit aanvullende analyses blijkt dat respondenten in 2009 alle sancties gemiddeld als punitiever beoordelen, maar dit geldt vooral voor de delictsituaties waarin gevangenisstraffen werden opgelegd. Hierdoor zouden volgens de Nederlandse bevolking in 2009 meer uren taakstraf nodig zijn om dezelfde gevangenisstraf te vervangen. Deze trend heeft zich mogelijk in 2010 voortgezet.

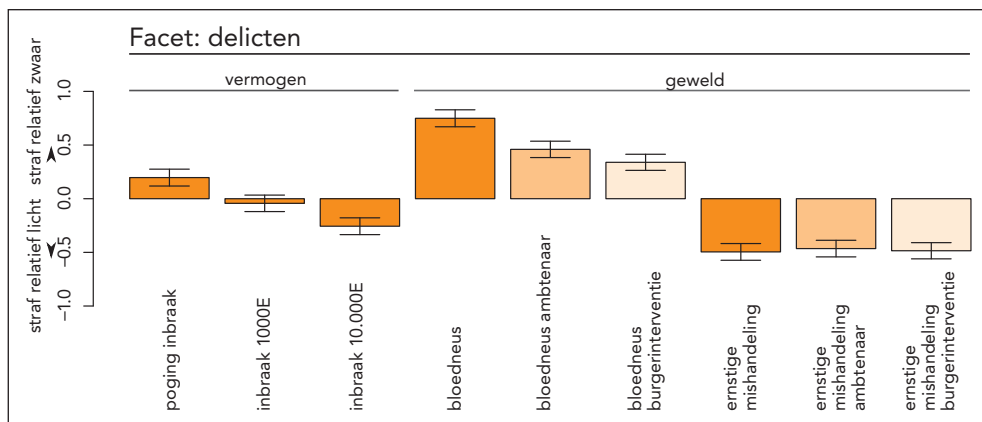
hesje waarop in grote letters ‘TAAKSTRAF’ staat, zit door de shaming-component qua gepercipieerde punitiviteit tussen een voorwaardelijke gevangenisstraf van een halfjaar en een onvoorwaardelijke van een halfjaar.

Dat wil zeggen dat de invulling van de taakstraf in sterke mate bepaalt hoe punitief deze wordt ervaren. Wanneer bij taakstraffen meer sprake zou zijn van shaming, worden ze door de Nederlandse bevolking meteen aanzienlijk zwaarder gepercipieerd.

4.2 Delict-, dader- en slachtofferkenmerken

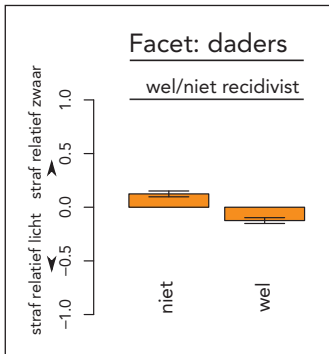
De tweede vraag die we met ons onderzoek wilden beantwoorden, was of het type delict, de soort dader en het type slachtoffer van invloed waren op het oordeel over de strafzwaarte. Die invloed wordt zichtbaar in de figuren 3 tot en met 7. Voor een goede lezing daarvan een kleine toelichting. Net als bij de vorige figuren drukken de afwijkingen boven en onder de horizontale nullijn uit hoe de Nederlandse bevolking een bepaalde straf waardeert, bij een bepaald type delict, dader of slachtoffer. Als een afwijking van de nullijn bij een bepaald kenmerk positief wijst, betekent dit dat de bevolking de straf in dat geval relatief zwaar vindt en dus geneigd is onder die omstandigheid lichter te straffen. Anders dan in figuren 1 en 2 wijst een positieve uitslag naar rechts dus op een voorkeur voor minder zware sancties, en wel steeds minder zwaar naarmate de afwijking verder uitslaat.

Figuur 3 De invloed van delictkenmerken op oordeel over zwaarte van straffen in 2008

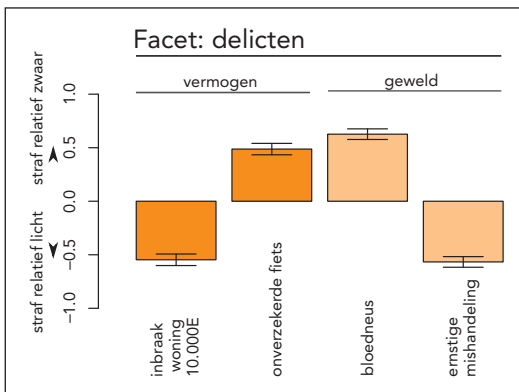
Bron: NOAS, wave 2008.

Figuur 4 De invloed van daderkenmerken op oordeel over zwaarte van straffen in 2008

Bron: NOAS, wave 2008.

Figuur 5 De invloed van delictkenmerken op oordeel over zwaarte van straffen in 2010

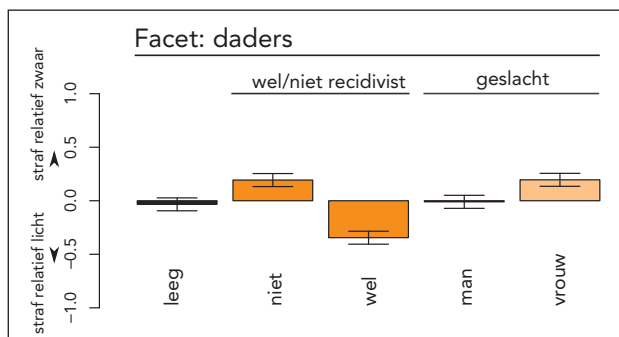
Bron: NOAS, wave 2010.

Interessant is dat de punitiviteitsoordelen van de Nederlandse bevolking over bepaalde geweldsdelicten blijken af te hangen van verschillende categorieën kwalificerende slachtoffers. Wanneer een ambtenaar een bloedneus wordt geslagen, verdient de dader volgens de bevolking een zwaardere straf dan wanneer er geen sprake is van een dergelijk kwalificerend slachtoffer. Daarbij gaan we er maar van uit dat wanneer er in een casus geen aanvullende informatie over het slachtoffer wordt gegeven, de respondenten ook niet met een dergelijke categorie slachtoffers rekening houden. Verder verdient de dader al helemaal meer straf wanneer het slachtoffer burgermoed heeft getoond (zie figuur 3).

Maar naar het oordeel van de Nederlandse bevolking is een kwalificerend slachtoffer alleen strafverzwarend bij het lichte geweldsdelict ‘iemand een bloedneus slaan’. Bij ernstige mishandeling maakt de Nederlandse bevolking geen onderscheid meer tussen verschillende slachtoffers. We komen op deze bevindingen terug in de conclusie.

Ook daderkenmerken beïnvloeden, zoals te verwachten was, het punitiviteitsoordeel van de bevolking (zie figuren 4 en 6). Het oordeel over first offenders is duidelijk milder dan dat over recidivisten. De Nederlandse bevolking vindt dat een recidivist strenger moet worden bestraft dan iemand die voor het eerst over de schreef is gegaan. Het OM lijkt wat dat betreft gerechtvaardigd door te gaan met het eisen van zwaardere straffen als er sprake is van recidive.

Figuur 6 De invloed van daderkenmerken op oordeel over zwaarte van straffen in 2010

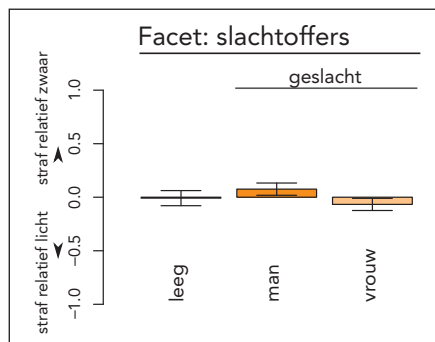
Bron: NOAS, wave 2010.

Ook het geslacht van de dader speelt in het oordeel van de Nederlandse bevolking een rol (figuur 6). Vrouwelijke daders worden milder beoordeeld dan mannelijke. In theorie zou dit kunnen betekenen dat Nederlanders aan Vrouwe Justitia vragen af en toe langs haar blinddoek te gluren om te zien of ze een man of een vrouw voor zich heeft. De invloed van het geslacht van de dader is wel aanmerkelijk kleiner dan de vraag of het wel of niet een recidivist betreft. Het verschil tussen de afwijkingen bij recidivisten en niet-recidivisten ten opzichte van de horizontale nullijn is ongeveer twee keer zo groot als het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke daders.

Niet alleen het geslacht van de dader, ook dat van het slachtoffer bij geweldsdelicten blijkt verder van invloed te zijn op het oordeel van Nederlanders (zie figuur 7). Indien het slachtoffer een vrouw is, moet de dader naar de mening van de Nederlandse bevolking (iets) strenger worden gestraft dan wanneer het een man is. Wel merken we hier op dat de verschillen in punitiviteitsoordelen bij geweldsdelicten waar het slachtoffer respectievelijk een vrouw of man was relatief klein zijn in vergelijking met de verschillen die ontstaan als we binnen de casus kenmerken van het delict of kenmerken van daders variëren.

Dit betekent dat van het geslacht van het slachtoffer maar een kleine invloed uitgaat op de punitiviteitsoordelen van de Nederlandse bevolking. Andere kenmerken van de delictsituatie worden duidelijk van groter belang geacht.

Figuur 7 De invloed van slachtofferkenmerken op oordeel over zwaarte van straffen in 2010

Bron: NOAS, wave 2010.

Wij hebben vervolgens nog onderzocht of de mening over het strafkarakter van de taakstraf in vergelijking met die over andere modaliteiten nog afhangt van de andere kenmerken van de geschetste delictsituatie.⁸ Zo gingen we na of het verschil in het strafkarakter van 160 uur taakstraf en 20 dagen hechtenis naar de ervaring van de bevolking groter wordt bij specifieke delicten of bij recidivisten. We vonden daar geen bevestiging voor. Het is dus niet zo dat de taakstraf *juist* als te licht (of extra licht) wordt ervaren bij ernstige mishandeling. Alle typen sancties worden in dat geval in ongeveer gelijke mate als minder punitief ervaren. Ook heeft de Nederlandse bevolking geen ander punitiviteitsoordeel over de taakstraf wanneer de dader een recidivist betreft.

4.3 Algemene mening over het strafklimaat

Uit onze onderzoeksgegevens blijkt dat in 2010 iets meer dan 70% van de Nederlandse bevolking van mening is dat misdaden over het algemeen te licht worden bestraft. De Nederlanders zijn daarmee redelijk eensgezind over het Nederlandse strafklimaat. Toch houden verschillende Nederlanders er wel verschillende meningen op na en deze blijken door te werken in hun oordelen over concrete delictsituaties. Nederlanders die vinden dat er in Nederland over het algemeen te licht wordt gestraft, zijn ook in hun oordeel

8 Technisch geformuleerd hebben we het straffacet samengevat tot een 'dummyvariabele', (1) in de casus wordt een taakstraf opgelegd, en (0) in de casus wordt een andere sanctie opgelegd, en deze wordt stapsgewijs geïnteractueerd met de andere facetten.

over concrete delictsituaties vaker van mening dat de opgelegde straf niet voldoende punitief is.

De algemene mening over het Nederlandse strafklimaat blijkt echter maar in beperkte mate te kunnen verklaren waarom oordelen over concrete delictsituaties tussen respondenten verschillen. Wanneer we naar de twee extreme groepen kijken in de samenleving (personen die het helemaal eens zijn met de stelling dat het strafklimaat te licht is versus personen die het er helemaal mee oneens zijn), dan blijken ze in hun oordeel bij concrete delictsituaties niet zoveel (bijvoorbeeld slechts tussen ‘te laag’ en ‘precies goed’) te verschillen.

Waar dader-, slachtoffer- en delictkenmerken dus een goede verklaring bieden waarom oordelen over verschillende delictsituaties zo sterk verschillen, daar blijken verschillen in de algemene mening over het strafrechtklimaat eigenlijk relatief weinig te verklaren waarom verschillende respondenten anders oordelen over dezelfde delictsituatie.⁹ De algemene mening over het Nederlandse strafklimaat biedt – anders dan men wellicht intuïtief zou aannemen – daarmee geen sterk fundament om eventueel specifieke sancties te verzwaren.

Ten slotte vinden we geen aanwijzing dat juist de mensen die vinden dat het strafklimaat over het algemeen te licht is, vooral taakstraffen als minder punitief beoordelen. De legitimiteit van de taakstraf staat dus ter discussie voor de gehele bevolking, en niet alleen voor diegenen die het strafklimaat in Nederland te licht vinden.

9 Behalve dat de algemene mening maar een relatief klein effect blijkt te hebben, blijkt de toevoeging van de variabele ‘mening strafklimaat’ ook weinig tot geen extra variantie op het respondentniveau te verklaren. Alle individuele kenmerken tezamen verklaren slechts 7% van de variantie op individueel niveau (zie www.jtolsma.nl).

5 Het draagvlak voor sancties in discussie

5.1 Strafwaaarde van de taakstraf

Wordt de taakstraf als een ‘echte’ straf beschouwd? Dat was de centrale vraag in dit onderzoek. Uit ons onderzoek blijkt dat de taakstraf, zoals verwacht, als zwaardere wordt ervaren indien de duur ervan langer wordt en indien er sprake is van een *shaming*-component. Dit betekent dat de taakstraf in principe als een voldoende punitieve straf ervaren *kan* worden, mits ze maar lang genoeg duurt en de juiste invulling heeft. Hoewel de respondenten niet expliciet is gevraagd of ze de taakstraf afkeuren, menen we hier ook uit te kunnen concluderen dat dit in algemene zin niet het geval zal zijn. Waar de Nederlandse bevolking over valt, is het strafkarakter van de taakstraf in vergelijking met de vrijheidsstraf. De taakstraf zou ook bij wat zwaardere delicten een rol kunnen spelen, zolang deze maar van voldoende gewicht is. Dat gewicht wordt, naast de duur van de straf, bepaald door de concrete invulling. In de hoofden van de Nederlandse bevolking lijkt de typische taakstraf neer te komen op een werkstraf waarin de taakgestrafte bijvoorbeeld moet papierprikken; een ongespecificeerde taakstraf wordt als even zwaar gepercipieerd als een taakstraf van evenveel uur die bestaat uit het verrichten van precies die taak.

Het toevoegen van het element *shaming* zou er echter voor kunnen zorgen dat taakstraffen als (veel) punitiever worden ervaren dan nu het geval is. De minister van Justitie heeft de Tweede Kamer op 24 november 2008 in een brief laten weten daar niets voor te voelen (TK 2008, 28684, nr. 187). Een taakstraf in de buurt heeft volgens de minister tot doel om de jeugdige bewust te maken van zijn gedrag. Met als bijkomend doel generale preventie. *Naming and shaming* zou volgens de minister – die zich daarbij beroept op het onderzoek van Noije en Wittebrood (2008) – de kans op recidive niet verminderen, maar eerder averechts werken (zie box 4).

Box 4

Vernedering, werkt dat?

Een grotere vernederingscomponent kan het strafkarakter van de taak in de beleving van de bevolking vergroten en dus ook bij de gestraften, maar tast zo iets de effectiviteit niet aan?

De minister van Justitie heeft laten weten niets te voelen voor taakstraffen die als doel hebben het vernederen van de (jeugdige) gestrafte. De minister verwijst daarbij naar het rapport van het SCP (Noije & Wittebrood 2008) als verantwoording voor de stelling dat primair afschrikkende alternatieve straffen niet effectief zijn en zelfs averechts kunnen werken.

Wij lezen in dit rapport echter slechts dat uit een effectevaluatie blijkt dat de Glenn Mills School niet meer of minder succesvol is in het terugdringen van de recidive dan de justitiële jeugdbehandelingsinrichtingen (Noije & Wittebrood 2008, p. 97).

Volgens de criminoloog Braithwaite (1989) moet men onderscheid maken tussen ‘reintegrative shaming’ en ‘stigmatic-shaming’. De eerste zou gedragsverbeterend (recidive verminderend) werken en de tweede niet. Uit empirische toetsing van deze stelling blijken wel de negatieve effecten van stigmatisering, maar niet duidelijk de positieve effecten van een ‘integratieve’ aanpak.

De praktijk is nu al enigszins conform de leer. Hoewel het opschrift ‘TAAKSTRAF’ ontbreekt, dragen taakgestraften in de groenvoorziening nu soms al felgekleurde hesjes. Voor zover ze hiermee door voorbijgangers direct als taakgestraften worden geïdentificeerd, lijkt hierbij al een zekere mate van *naming* een rol te spelen. Het is natuurlijk de vraag of hierbij ook sprake is van *shaming* (vernedering), maar taakgestraften die hun straf in relatieve anonimiteit mogen voldoen, zullen hier a priori minder last van hebben dan zij die het in openbaar (en in de eigen buurt) moeten doen.

Het lijkt ons nog te vroeg om definitief te concluderen dat het type delict er niet toe zou doen bij het oordeel over de taakstraf. Respondenten zijn immers niet gevraagd te oordelen over de taakstraf voor bijvoorbeeld levens- en zedendelicten. Hoewel Klijn e.a. (2008) hebben laten zien dat er veel mis was met de *Zembla*-uitzending waarin precies dit soort ernstige delicten centraal stonden, is het niet verwonderlijk dat er in de Nederlandse samenleving veel ophef zou ontstaan wanneer taakstraffen daadwerkelijk zouden worden opgelegd voor dergelijke delicten. Immers, taakstraffen kunnen wel veel punitiever worden gemaakt door de duur te verhogen en de invulling aan te passen, maar ons onderzoek laat zien dat de kloof die men tussen taakstraffen en gevangenisstraffen ervaart in punitiviteit, groter wordt naarmate er zwaardere sancties nodig zijn.

Daarnaast kunnen we op basis van ons onderzoek niet uitsluiten dat de Nederlandse bevolking taakstraffen gewoonweg niet geschikt vindt voor bepaalde delicten, ook niet als ze maar zwaarder en zwaarder zouden kunnen worden gemaakt. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen welke invullingen van de taakstraf als punitief worden ervaren door zowel de Nederlandse bevolking alsook door de gestraften. Daarbij dienen respondenten dan ook gevraagd te worden naar hun mening over zowel de punitiviteit als de geschiktheid van taakstraffen bij meerdere verschillende delicten. Die kennis is van cruciaal belang voor zowel OM als ZM bij hun strafoplegging.

Wat de ZM betreft, valt het naar onze mening aan te raden om het onderzoek zoals hier beschreven ook een keer binnen de eigen gelederen te herhalen. Ten eerste zouden we dan kunnen zien of en in welke mate en opzichten er een kloof bestaat tussen de punitiviteitsoordelen van professionele rechters en leken. De aanwijzingen die we daar tot nu toe voor hebben, zijn te meerduidig om er conclusies aan te verbinden (Keijser & Elffers 2004; Keijser e.a. 2006; Wagenaar 2008; Croes e.a. 2008). Bovendien valt zo te achterhalen of rechters hun oordeel laten afhangen van dezelfde kenmerken van het delictscenario als leken.

5.2 Equivalentiebeleving

Een van de interessante ‘bijvangst’ van ons onderzoek is de aard van de equivalentiebeleving bij de bevolking. Wij vonden dat er geen ‘vaste’ wisselkoers is tussen de verschil-

lende strafmodaliteiten. Bij delicten waar een zwaardere sanctie vereist is hanteert men een andere wisselkoers dan bij delicten waar een lichtere sanctie passend is.

Interessant is in dit kader de bevinding dat de in de strafrechttoepassing gehanteerde equivalentie niet blijkt te sporen met de beleving. Daarbij gaat het niet om de op het eerste gezicht bestaande gelijkstelling van 1 dag vervangende hechtenis voor 2 uur niet-vervulde taakstraf. Wij doelen op de feitelijke wisselkoers die men aantreft in de strafvorderingsrichtlijnen in BOS-Polaris.

Die equivalenties vinden geen weerklank onder de Nederlandse bevolking, aangezien 2 uur taakstraf als (veel) minder punitief wordt ervaren dan 1 dag hechtenis. Zonder dat wij op basis van ons onderzoek concreet voorstellen kunnen doen hoe de discrepantie te verkleinen of te overwinnen, valt wel vast te stellen dat hier toch een opgave voor de wetgever ligt.

Het aangekondigde nieuwe beleid van het OM om uit puur financiële overwegingen de taakstraf te gaan inruilen voor een boete vraagt dan tevens om een kritische bezinning. Dit betekent een verarming van het maatwerk dat bij de sanctieoplegging zo belangrijk is. Maatwerk is belangrijk vanuit het streven naar resocialisatie én voor de versterking van de verbinding van de rechterlijke macht – OM zowel als ZM – met de samenleving. Vanuit het belang van die verbinding zal ook hier de vraag moeten spelen hoe hoog de geldboete eigenlijk moet zijn ter vervanging van een taakstraf van een bepaald aantal uur. Zoals we in dit onderzoek hebben laten zien, hoeft de in de strafvorderingsrichtlijnen gehanteerde equivalentie in het geheel niet aan te sluiten met datgene wat de Nederlandse bevolking ervan vindt.

5.3 Het kwalificerende slachtoffer

De Nederlandse bevolking steunt de werkwijze van het OM met betrekking tot het eisen van zwaardere straffen als er sprake is van kwalificerende slachtoffers en recidive, al geeft ons onderzoek een eerste indicatie dat het kwalificerende slachtoffer alleen een rol zou moeten spelen bij relatief lichte vergrijpen. Immers, volgens de Nederlandse bevolking speelt de functie van het slachtoffer wel een rol wanneer het gaat om een bloedneus, maar niet bij een ernstige mishandeling.

Nader onderzoek waarin méér verschillende geweldsdelicten worden onderscheiden, met daarbij een bredere variatie naar ernst, zou moeten uitwijzen of het inderdaad zo is dat volgens de Nederlandse bevolking het kwalificerende slachtoffer alleen bij relatief lichte vergrijpen een rol zou moeten spelen.

Verder toont ons onderzoek aan dat ook het geslacht van de dader en dat van het slachtoffer volgens Nederlanders de sanctie zouden moeten beïnvloeden. In de praktijk gebeurt dat ook, zoals uit onderzoek blijkt. Uit de analyse van in de Databank Consistente Straftoemeting opgeslagen zware misdrijven, bleek in 2007 dat in het geval van geweld bij de strafoplegging door de Hoven vrouwen een 18% lagere straf dan mannen kregen (bij het constant houden

van alle andere relevante kenmerken). In de categorie overige zaken is dat percentage zelfs bijna 50 (Tulder & Diephuis 2007). Een analyse van moord- en doodslagzaken in de periode 1993-2004 in ons land toonde aan dat een vrouwelijke dader 1,7 jaar minder gevangenisstraf krijgt dan een mannelijke.

De straf is daarentegen 0,9 jaar zwaarder wanneer een vrouw het slachtoffer is, vergeleken met een mannelijk slachtoffer (Wingerden & Nieuwbeerta 2006).

5.4 De acceptatie van de taakstraf

Voor de acceptatie van de taakstraf is het nodig dat deze als voldoende punitief wordt ervaren. In de woorden van de aartsvader van de taakstraf Van Kalmthout: 'Je moet je altijd realiseren dat straf gevoeld moet worden' (Cornelisse 2010). Dit strafkarakter van de taakstraf blijkt zowel af te hangen van de duur als van de concrete invulling.

We concluderen echter dat voor het draagvlak voor de taakstraf het strafkarakter ervan geen onoverkomelijk probleem is. In theorie kan de duur van de taakstraf immers voldoende opgerekt worden, mogelijk zelfs verder dan het huidige maximum van 240 uur werkstraf. Maar het punitieve karakter van de taakstraf staat los van de vraag of de taakstraf voor *zware* delicten als *geschikt* wordt ervaren. De taakstraf wordt gevorderd en opgelegd juist mede vanwege het taakelement, vanuit het doel van (algemene en specifieke) preventie. De rechterlijke macht zou ons inziens moeten onderzoeken in hoeverre dit taakelement behouden kan blijven wanneer tegelijkertijd rekening wordt gehouden met het verlangde punitieve karakter.

Bij concrete zaken die de media halen, is de bevolking waarschijnlijk niet op de hoogte van de invulling en precieze duur van de opgelegde/gevorderde taakstraf. Meer kennis over sancties bij concrete casus zal mogelijk een genuanceerdere mening teweegbrengen en het draagvlak ten goede komen. In dit licht is de onlangs door de reclassering gelanceerde website www.werkstraffen.nl een stap in de goede richting.

Inmiddels is ons door het WODC gevraagd nader onderzoek te verrichten naar het draagvlak voor verschillende sancties. Hierbij zullen we meer verschillende delicten aan een grotere groep respondenten kunnen voorleggen. Daarbij zullen wij draagvlak expliciet opsplitsen in een oordeel over de geschiktheid van de sanctie enerzijds en een punitiviteitsoordeel anderzijds. In dat onderzoek zullen we bovendien nagaan wat de invloed is van het verstrekken van informatie over de kosten en de effectiviteit van verschillende sancties op het draagvlak.

Literatuur

- Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. Cambridge, Engeland. Cambridge University Press.
- Cleiren, C.P.M. & Nijboer, J.F. (2008). *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 24c Sr, aant. 2. Deventer: Kluwer.
- Cornelisse, L. (2010). Taakstraf is nooit bedoeld geweest voor zware delicten. *Staatscourant Online* 20-07-2010.
- Elffers, H. & Fikken, M. (2008). 'Therefore, you will be punished as follows ...' Judges on the link between punishment aims and punishment. 18th Conference of the European Association of Psychology and Law, Maastricht (July 2-5).
- Keijser, J.W. de (2000). *Punishment and Purpose. From Moral Theory to Punishment in Action*. Amsterdam: Thela Thesis.
- Keijser, J.W. de, Elffers, H. & Hessing, D.J. (2002). Van doelbewust publiek naar doelmatige rechters. *Nederlands Juristenblad*, 77, p.1-4.
- Keijser, J.W. de, Koppen, P.J. van & Elffers, H. (2006). *Op de stoel van de rechter. Oordeelt het publiek net zo als de strafrechter?* Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Klijn, A., Tulder, F. van, Beaujean, R., Heijden, T. van der & Rodenburg, G. (2008). *Moord, doodslag, taakstraf? Een Zembla-uitzending nader bekeken*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Laan, P.H. van der (1993). Het publiek en de taakstraf: Een maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf. *Justitiële Verkenningen*, 19 (9), p. 89-100.
- Noije, L. van & Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Rossi, P.H. & Anderson, A.B. (1982). The factorial-survey approach: An introduction. In: P.H. Rossi. & S.L. Nock (eds.), *Measuring Social Judgments*, p. 15-67, Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Rossi, P.H., Simpson, J.E. & Miller, J.L. (1985). Beyond Crime Seriousness: Fitting the Punishment to the Crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 1(1), p. 59-90.
- Tolsma, J. (2010). *Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereid en Strafopvattingen 2010 (NOAS)*. Nijmegen: Sectie Sociologie. Gedownload van: www.jtolsma.nl.
- Tolsma, J. & Ruiter, S. (2008). *Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereid en Strafopvattingen 2008 (NOAS)*. Nijmegen: Sectie Sociologie. Gedownload van: www.jtolsma.nl.
- Tulder, F. van & Diephuis, B. (2007). *Afgewogen straffen*. Research Memorandum 2007/3. Den Haag, Raad voor de rechtspraak, 2007, p. 30, 33.
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2008). Kamerstuk 28684, nr. 187.
- Vorm, B. van der, Aa, S. van der & Pemberton, A. (2010). Strafeisverhoging bij geweld tegen kwalificerende slachtoffers. Op naar een gekwalificeerd delict voor kwalificerende slachtoffers? *Delikt & Delinkwent*, 40(1), p. 15-37.

- Wagenaar, W.A. (2008). *Strafrechtelijke oordelen van rechter en leken. Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.
- Wermink, H., Blokland A. & Nieuwbeerta, P. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(3), p. 211-227.
- Wingerden, S. van & Nieuwbeerta, P. (2006). *De vervolging en berechting van moord en doodslag in Nederland 1993-2004*. Leiden: NSCR 2006-2, p. 71-72.
http://www.nscr.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=70;
- Wingerden, S. van & Nieuwbeerta, P. (2010). Straftoemeting bij moordenaars. De invloed van dader-, slachtoffer- en delictkenmerken. *Trema Straftoemetingsbulletin*, 33(1), p. 11-21.
- Wittebrood, K. & Oppelaar, J. (2005). Criminaliteit. In: SCP (2005), *De sociale staat van Nederland 2005*. p. 238-262. Den Haag: SCP.